

ΠΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ Η ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τοῦ JAN TINBERGEN

Καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Ἀνωτάτων Ἐμπορικῶν Σπουδῶν τοῦ Ρόττερταμ
καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Ὁλλανδικοῦ Οἰκονομικοῦ Ἰνστιτούτου

Ὁ ὅρος «προγραμματισμός» φαίνεται νὰ χρειάζεται μερικὰς ἐπεξηγήσεις. Δὲν ἐννοῶ δὲ τὴν αὐταρχικῶς ἐπιβαλλομένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως σχεδιοποίησιν, οὔτε τὴν ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἐπιβολὴν μιᾶς ὀρισμένης πολιτικῆς εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ὁ προγραμματισμός εἶναι μέθοδος λίαν φυσικὴ ὅταν ἐπιχειρεῖται ἕνα πολὺπλοκον ἔργον. Ἡ σκέψις καὶ ἡ κατάστρωσις προγράμματος εἶναι ἀναγκαῖα καὶ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν ἐκάστου ἀτόμου.

Ὅταν μία Κυβέρνησις προτίθεται νὰ ἀκολουθήσῃ μίαν ὀρισμένην πολιτικὴν, ἡ πολιτικὴ αὕτη πρέπει νὰ μελετηθῇ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀποφεύγονται ὅλα τὰ ἀσυμβίβαστα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀδηγήσουν εἰς ἀποτυχίαν. Καὶ ὅσον τὸ ἐπιχειρούμενον εἶναι πολυπλοκώτερον, τόσον περισσότερον ἀναγκαῖα εἶναι αἱ προβλέψεις καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν διαφόρων στοιχείων. Δοθείσης τῆς αὐξήσεως τῆς πολυπλοκότητος τῶν ἐργασιῶν τῶν δημοσίων ἀρχῶν, κατέστη ἀπαραίτητος ἡ μεθοδικὴ προετοιμασία τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. Τοῦτο ἐπιχειρεῖται διὰ τῆς σχεδιοποιήσεως.

Ἐὰν θεωρήσωμεν τὸ οἰκονομικὸν πρόγραμμα ὡς τὴν προετοιμασίαν μιᾶς ἐθνικῆς πολιτικῆς, θὰ πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ καθορίσωμεν τὰ πολιτικὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ Κυβέρνησις. Ἡ κατάστρωσις ἐνὸς προγράμματος ἔχει κυρίως σημασίαν διὰ τὸν δημόσιον τομέα, ἐνῶ αἱ ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως ἐπηρεάζουν τὸν ἰδιωτικὸν τομέα. Τὰ οἰκονομικὰ προγράμματα διὰ τὸν δημόσιον τομέα καὶ τὸν ἰδιωτικὸν τομέα ἐνδέχεται νὰ διαφέρουν, ἀλλὰ ἐκεῖνα τοῦ δημοσίου τομέως πρέπει νὰ εἰσέρχονται εἰς περισσοτέρας λεπτομερείας. Σήμερον, δοθείσης τῆς σημασίας τῶν ὀργάνων οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Κυβερνήσεων, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραμελεῖται ἡ ἐπιρροὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Σήμερον ὁ ὅρος «πολιτικὴ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως» ὑπενθυμίζει κυρίως τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας. Ὅμως, ἀνακαλύπτομεν ὅτι ὁ κόσμος μας, ὁ ὁποῖος καθίσταται καθημερινῶς μικρότερος, πάσχει ἀπὸ μίαν βαρεῖαν νόσον : αἱ πλουσιώτε-

ραι χώραι ἔξακολουθοῦν νὰ πλουτίζουν ἐνῶ αἱ πτωχαὶ χώραι παραμένουν ἐν στασιμότητι ἢ ὀπισθοδρομοῦν. Εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος ἡ διατήρησις ἢ ἡ ἐπιδεινώσις αὐτῆς τῆς καταστάσεως. Καθῆκον μας εἶναι ἀντιθέτως ἡ δημιουργία ἑνὸς περισσότερον ἰσορροποῦ κόσμου. Εἶναι σχεδὸν ἀδύνατος ἡ ἀμοιβαία κατανόησις μεταξὺ τῶν πολὺ πλουσίων καὶ πολὺ πτωχῶν λαῶν. Πῶς θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ συνυπάρξουν; Ἐὰν ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία ἑνὸς ἀληθῶς σταθεροῦ καὶ ἡνωμένου κόσμου, ἡ ὑπερβολικὴ αὐτῆ διαφορὰ εἰσοδημάτων πρέπει μακροπροθέσμως νὰ μειοῦται καὶ μάλιστα νὰ ἐκλείψῃ. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα τῶν πρωταρχικῶν λόγων διὰ τοὺς ὁποίους ἐπιδιώκομεν τὴν ἐπιβολὴν πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως.

Εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν δυτικῶν χωρῶν, αἱ κυβερνήσεις κατανοοῦν ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαναπτύξεως εἶναι τὸ σοβαρώτερον πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας, κυρίως εἰς τὸν οἰκονομικὸν τομέα. Ἄλλο σημαντικὸν πρόβλημα εἶναι ἐκεῖνο τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἀσφαλείας. Τὰ προβλήματα ταῦτα συνδέονται ἄλλωστε στενῶς μεταξὺ τῶν.

Παρατηροῦμεν σχετικῶς ὅτι ὁ μεγαλύτερος σημερινὸς κίνδυνος συνίσταται εἰς τὸ ὅτι οἱ κομμουνισταὶ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ὁ Δυτικὸς κόσμος δὲν δύναται νὰ ἐπιζήσῃ. Πράγματι, ἐὰν ἡ Ἀνατολὴ πιστεύῃ ὅτι ἡ Δύσις θὰ ἐκλείψῃ, δὲν ἔχει συμφέρον εἰς συνύπαρξιν ἢ συνεννόησιν. Δι' ἡμᾶς εἶναι ὡς ἐκ τούτου ἀναγκαῖον ὅπως ὁ Δυτικὸς κόσμος διδαχθῇ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὰ σημερινὰ προβλήματα καὶ νὰ ἐξεύρῃ λύσιν. Ὡς ἐκ τούτου, ὀφείλει νὰ πράξῃ πᾶν τὸ δυνατόν διὰ νὰ ἐξασφάλισῃ εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας περισσοτέραν εὐημερίαν.

Τὸ ζήτημα εἶναι τόσον σπουδαῖον ὥστε δικαιολογεῖ τὴν θυσίαν ὀρισμένων ἐκ τῶν μέσων μας διὰ τὴν λύσιν του. Ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως, εἶναι ἀφόρητον τὸ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι τὸ ἦμισυ, ἂν μὴ τὰ δύο τρίτα, τοῦ κόσμου ζῆ σήμερον ὑπὸ ἀπαραδέκτους συνθηκᾶς. Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας ἀνέρχεται εἰς 150 μίλλια δολάρια κατ' ἔτος, ἐνῶ τὸ εἰσόδημα κατανέμεται κατὰ λίαν ἄνισον τρόπον εἰς τὰς περισσοτέρας χώρας.

Πρὸς τὸ παρόν, ὁ κομμουνιστικὸς καὶ ὁ δυτικὸς κόσμος ὁμοιάζουν μὲ δύο ἰατρούς, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ καταπολεμήσουν τὴν ἔνδειαν αὐτὴν. Ἡ ἱστορία δεικνύει τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ Δύσις ἐπραγματοποίησε μίαν μορφήν οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως: διὰ βραδείας ἀλλὰ συνεχοῦς διαδικασίας κατ' ὁρθοσὴ νὰ ἀυξήσῃ σημαντικῶς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἄλλ' εὐρισκόμεθα ἐπίσης ἐνώπιον μιᾶς ἄλλης πείρας, ἐκείνης τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτύχθησαν κατὰ τρόπον πολὺ ταχύτερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς δυτικὰς. Πάντως, ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλαι δυνατότητες διὰ τῶν ὁποίων ὁ τύπος οὗτος τῆς ταχείας ἀναπτύξεως δύναται νὰ ἐξασφάλισῃ τὴν εὐημερίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σημασίαν δι' ἡμᾶς δὲν ἔχουν κατ' ἀνάγκην σημασίαν καὶ διὰ τοὺς κατοίκους τῶν ἐν ἀναπτύξει χωρῶν. Ἐν π.χ., ἡ ἐλευθερία τοῦ πολίτου ἔχει μεγάλην σημασίαν δι' ἡμᾶς, δὲν δύναται νὰ ἔχει τὴν ἴδιαν ἀξίαν δι' ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε τὴν ἐγγώρισαν καὶ οἱ ὁποῖοι πενοῦν. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχει ἐντυπωσιάσει πολλὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας εἶναι ὁ πολὺ ταχὺ ρυθμὸς ἀναπτύξεως τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν, τὸ δὲ

καθήκον μας είναι να τοὺς ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίσωμεν εἰς αὐτοὺς ἓνα ἱκανοποιητικὸν ρυθμὸν ἀναπτύξεως. Παρατηροῦμεν ἄλλωστε ὅτι ἠδυνήθημεν νὰ ἐπιταχύνωμεν τὴν ἀνάπτυξίν μας κατὰ τρόπον λίαν ἀξιοσημείωτον. Ἐὰν κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ 19ου αἰῶνος ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ μας εἰσοδήματος μόλις ἔφθανε τὰ 3^ο%, ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἔχει ἤδη φθάσει τὰ 5^ο% διὰ τὰς περισσότερας χώρας τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἔχει φθάσει τὰ 8^ο%, δηλ. ὑπερέβη ἐκεῖνον τῶν περισσότερων κομμουνιστικῶν χωρῶν. Ὑπάρχουν συνεπῶς εἰς τὴν Δύσιν ἰσχυραὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἐπίλυσις τοῦ προβλήματος τούτου. Δὲν πρόκειται περὶ ἀνταγωνισμοῦ. Πιστεύω ὅτι συμφέρον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως εἶναι ἡ ἀναζήτησις τρόπου πληρεστερας ἀλληλοκατανοήσεως Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως.

Κατὰ τὸ μεσοπολεμικὸν διάστημα τὸ πρόβλημα τῆς ὑπαναπτύξεως δὲν μᾶς ἀπασχόλει, καθὼς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν οικονομολόγων μας ἀπερροφᾶτο ἀπὸ τὴν ἀντικυκλικὴ πολιτικὴν. Κατὰ τὸ τέλος τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης περιόδου ἐδιδάχθημεν κάπως τί εἶναι ὁ οἰκονομικὸς κύκλος καὶ τὸν τρόπον τῆς κατὰ μεγάλο μέρος ἐξουδετερώσεώς του. Ἐχομεν τώρα μεγαλύτεραν ἐμπειροσύνην εἰς τὸν ἐαυτὸν μας. Ὁ Δυτικὸς κόσμος γνωρίζει τὰ μέσα μάχης, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ χρησιμοποιήσῃ. Μικραὶ διακυμάνσεις δὲν εἶναι ἀδύνατοι, ἀλλ' αἱ μεγάλαι οἰκονομικαὶ κάμψεις ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθόν. Ὡς ἐκ τούτου, ἠδυνήθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν τὰς προσπάθειάς μας ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους προβλήματος τῆς ἀναπτύξεως. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως εἰς τὴν Δύσιν ἔχει ἐντόνως ἐπιταχυνθῆ.

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ μέθοδος τῆς προετοιμασίας ἐνὸς προγράμματος ἐντὸς τοῦ πλαισίου μιᾶς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας.

Καθὼς εἶμαι σύμβουλος πολλῶν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν, θὰ ἐλάμβανα ὡς παράδειγμα τὴν Τουρκίαν πρὸς ὑπογράμμισιν τῶν σημείων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπεθύμουν νὰ τὸνίσω ἐδῶ.

Γενικῶς, ἡ κατάρτισις ἐνὸς σχεδίου ἀποτελεῖ ἤδη πολὺπλοκὸν ἔργον. Ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἀκόμη δυσχερεστέρα καὶ ὡς ἐκ τούτου δέον νὰ πραγματοποιηθῆται σταδιακῶς.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Ἐν πρώτοις, πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν γενικὴν ἄποψιν τῆς σχεδιοποιήσεως, δηλ. νὰ καταστρώωμεν τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς ἀναπτύξεως. Δὲν θὰ ἐπεθύμουν νὰ χρησιμοποιήσω τὴν οἰκονομικὴν διάλεκτον καὶ θὰ ἀρκεσθῶ τώρα εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ βροῦ «μακροοικονομία».

Πρώτη φάσις : Καθορισμὸς τοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον διατίθεται δι' ἐπένδυσιν

Κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν φάσιν, ὁμιλοῦμεν μόνον περὶ μακροοικονομίας καὶ προσπαθοῦμεν νὰ συνοψίσωμεν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν μιᾶς χώρας, συνολι-

κῶς λαμβανομένην, εἰς μερικοὺς ἀριθμούς. Ἡ πρώτη ἔννοια, εἶναι ἐκείνη τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, δηλ. τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος ὅλων τῶν πολιτῶν καὶ ὅλων τῶν ἐπιχειρήσεων μιᾶς χώρας. Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ ἀναπτύξεως, ἡ κατάστασις χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐτησίαν αὔξησιν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Κατὰ τὸ πρῶτον αὐτὸ στάδιον καὶ ἄλλα στοιχεῖα τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς χρησιμεύουν ὡς ὁδηγοὶ — ἡ κατανάλωσις, ἡ ἐπένδυσις, αἱ εἰσαγωγαί, αἱ ἐξαγωγαί καὶ τὰ δημόσια οἰκονομικά. Ἀπὸ τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα ἀφαιρεῖται τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διατίθεται πρὸς κατανάλωσιν καὶ τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελεῖ τὴν ἐπένδυσιν, δηλ. τὸ τμῆμα τὸ ὁποῖον διατίθεται διὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος.

Κατ' οὐσίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἐκεῖνο στάδιον πρόκειται περὶ ἐπιλογῆς ἢ καθορισμοῦ τοῦ ποσοστοῦ τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον διατίθεται διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς οἰκονομίας, δηλ. δι' ἐπένδυσιν καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διατίθεται πρὸς κατανάλωσιν. Πρὸς ρεαλιστικὴν θεώρησιν τοῦ προβλήματος τούτου εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὰς χώρας αὐτάς τὸ ποσοστὸν τῆς κατανάλωσews φθάνει τὰ 90 % καὶ ἐκεῖνο τῆς ἐπενδύσεως τὰ 10 %. Πρὸς ἐπιτάχυσιν τῆς ἀναπτύξεως τὸ ποσοστὸν τῆς ἐπενδύσεως πρέπει νὰ αὐξάνεται. Τὸ πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου ποσοστοῦ ἐπενδύσεως: ἡ αὔξησις πρέπει νὰ εἶναι τῆς τάξεως τοῦ 1 %, τοῦ 2 % ἢ τοῦ 3 %;

Ὑπολογίζεται ὅτι τὸ ἄριστον (ῦψος) ἐπενδύσεως ἀντιπροσωπεύει τὰ 25 % περίπου τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος. Τὸ περιεργον εἶναι ὅτι τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἐφῆρμοσαν αἱ κομμουνιστικαὶ χώραι. Αἱ περισσότεραι ἐκ τῶν Δυτικῶν χωρῶν ἐπενδύουν μικρότερον ποσοστὸν τοῦ ἔθνικοῦ τῶν εἰσοδήματος. Φοβοῦμαι, ὅτι δὲν εἶναι σήμερον δυνατόν εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας νὰ ἐπενδύουν τὰ 25 % τοῦ ἔθνικοῦ τῶν εἰσοδήματος. Ἐν τούτοις, τὸ πρόβλημα τίθεται καὶ αἱ κυβερνήσεις διερωτῶνται τί πρέπει νὰ ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν τῶν. Ἐὰν ἡ χώρα ἐξοικονομῇ ἤδη 10 % τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, δύναται νὰ ζητηθῇ ἡ αὔξησις τῆς ἀναλογίας αὐτῆς εἰς 12 % ἢ 14 %.

Εἰς τὴν Τουρκίαν, κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, ἐπενεδύοντο τὰ 11 % τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ ἡ χώρα αὕτη ἐξησφάλισε ὑπὸ μορφήν βοήθειας περίπου 3-4 %, ποσὸν προσθέτου ἀποταμιεύσεως ἐξασφαλισθείσης συνολικῆς ἐπενδύσεως 15 %. Σήμερον ζητεῖται ἡ ἀνοδὸς τοῦ ποσοστοῦ εἰς 18 % (+ 4 %). Ἄλλ' ἡ περαιτέρω αὔξησις τῆς ἐπενδύσεως σημαίνει ἀνάλογον περιορισμὸν τῆς κατανάλωσews, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εὐκόλον.

Δευτέρα φάσις: Ἐπιλογή τομέων πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ κόστος

Μετὰ τὴν συναγωγὴν κάποιου συμπεράσματος κατὰ τὴν ἀνωτέρω πρώτην φάσιν, ἄλλα προβλήματα ἐμφανίζονται. Πρέπει νὰ ὑπάρχη τώρα σαφεστέρα εἰκὼν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ νὰ ἀντιμετωπίζεται ἡ περισσότερον εὐκαταία ἐξελίξις τῶν διαφόρων τομέων, ἀκόμη δὲ καὶ τῶν ἐπὶ μέρους βιομηχανιῶν. Εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰς μίαν ἀντιμετώπισιν ὅχι τῆς οἰκονομίας ἐν τῷ συνόλῳ της, ἀλλά, π.χ. μιᾶς σειρᾶς τομέων τῆς οἰκονομίας. Ἄν ἔχη θεωρηθῇ ἀναγκαία ἡ κατὰ 7 % αὔξησις ὁλοκλήρου τῆς παραγωγῆς, τοῦτο δὲν σημαίνει

ἔτι ὅλαι αἱ βιομηχανία θὰ πρέπει νὰ ἀναπτυχθῶν μὲ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν. Ἀντιθέτως, εἶναι φυσικὸν ὥρισμένοι βιομηχανία νὰ πρέπει νὰ ἀναπτυχθῶν ταχύτερον ἀπὸ ἄλλας. Πράγματι, ὅταν ἡ εὐημερία αὐξάνεται, ἕνα μικρότερον ποσοστὸν τοῦ εισοδήματος διατίθεται διὰ προϊόντα πρώτης ἀνάγκης καὶ μεγαλύτερον μέρος διὰ προϊόντα ποιᾶς τινος πολυτελείας. Τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλαστικότητα τῆς ζήτησεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ εισόδημα. Τὸ ἔργον τοῦ οικονομολόγου δὲν εἶναι πολὺ δύσκολον ἐὰν ἡ βιομηχανία δὲν τροφοδοτῆ παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορᾶν, διότι εἶναι μὲ ἀρκετὴν ἀκριβείαν γνωστὸς ὁ τρόπος καθ' ὃν αὐξάνεται ἡ ζήτησις ὅταν αὐξάνεται τὸ εισόδημα τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλὰ καθὼς ἡ ὑπὸ ἐξέτασιν χώρα ἐξάγει συχνὰ ἕνα μέρος τῆς παραγωγῆς τῆς δημιουργοῦνται μεγάλαι δυσχέρειαι, ἂν καὶ ἡ ἀρχὴ εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀρκετὰ ἀπλή: πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ διεθνοῦς συναγωνισμοῦ ἡ χώρα θὰ ἔπρεπε νὰ παράγῃ τὰ προϊόντα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ παράγῃ μὲ τὸ μικρότερον κόστος καὶ πρὸς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν εἰδίκευσιν ὀφείλει νὰ προσανατολισθῆ. Αὐτὰ ὀνομάζονται «συγκριτικὰ πλεονεκτήματα» ὀρισμένων χωρῶν εἰς τὴν παραγωγὴν ὀρισμένων ἀγαθῶν.

Διὰ νὰ ἐξακριβωθῆ ποῖαι βιομηχανία πρέπει νὰ ἀντιταχθῶν περισσότερον, θὰ πρέπει νὰ εἶναι γνωστὸν τὸ κόστος τῶν διαφόρων τομέων. Τοῦτο εἶναι δυσχερέστατον. Πῶς κατορθοῦται τοῦτο εἰς τὰς Δυτικὰς χώρας; Ἐν πρώτοις, οἱ ἐπιχειρηματία γνωρίζουν ἀρκετὰ καλὰ τὸ κόστος των, ἀλλ' ἡ διεθνὴς κατανομὴ τῆς ἐργασίας ἔχει ἐπιβληθῆ «ψαχουλευτὰ» καὶ διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ. Ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι, κατὰ τὴν διαδικασίαν αὐτήν, ἔχουν διαπραχθῆ ὥρισμένα σφάλματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιδιωρθώθησαν παρὰ μὲ τὸν συναγωνισμὸν καὶ τὴν κίνησιν τῶν τιμῶν. Π.χ., ἡ ἀνάπτυξις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν δὲν ἔγινε χωρὶς κλονισμοῦς. Τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον τίθεται σήμερον εἶναι ἡ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ ἀποφυγὴ τῶν σφαλμάτων τοῦ αὐτοῦ τύπου, ἀλλὰ τοῦτο ἀπαιτεῖ πληροστέραν γνῶσιν τῆς διαρθρώσεως τοῦ κόστους ἀρκετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ βιομηχανιῶν.

Πῶς εἶναι δυνατὸς ὁ προσανατολισμὸς εἰς μίαν ἐν ἀναπτύξει χώραν; Ὁ συνηθέστερος τρόπος εἶναι ὁ κατὰ τομεῖς σχηματισμὸς ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν, τεχνικῶν καὶ ἐπιχειρηματικῶν πρὸς συνεργασίαν μετ' αὐτῶν. Ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ καλύτερον σύστημα.

Ἐπὶ μακρὸν διετηρήθη ἡ παρεξήγησις καθ' ἣν αἱ ἐν ἀναπτύξει χώραι θὰ ἔπρεπε νὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν, δηλαδὴ τὴν ἀγροτικὴν παραγωγὴν καὶ τὰ μεταλλεῖα. Ὑπάρχει ὀλόκληρος σειρὰ πρωτογενῶν παραγωγῶν διὰ τὰς ὁποίας αἱ ἐν ἀναπτύξει χώραι εἶναι ἰδιαίτερος κατάλληλοι. Ἀλλ' ὅταν τὸ ἐθνικὸν εισόδημα αὐξάνεται, ἡ ζήτησις βασικῶν προϊόντων δὲν αὐξάνεται μὲ ταχύτητα ἐξασφαλίζουσαν εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἀποδοτικὴν παραγωγὴν. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλεται μία διαφοροποιήσις τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας. Κατ' ἐξαιρέσιν, ὀρισμέναί χώραι ἠδυνήθησαν νὰ συνεχίσουν τὴν προσήλωσίν των πρὸς τὴν γεωργίαν (Δανία καὶ Ν. Ζηλανδία), ἀλλὰ διὰ τὰς περισσοτέρας ἡ ζήτησις τῶν προϊόντων

των δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ ἔχουν αἱ χώραι αὐταὶ τὴν δυνατότητα νὰ εἰδικεύωνται ἀποκλειστικῶς εἰς ἀγροτικά προϊόντα.

Ὡς πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς εἰς τὰς ἐν ἀναπτύξει χώρας, πρέπει νὰ ὑπερνηκθῇ μία μεγάλη δυσχέρεια: κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς, ἡ παραγωγικότης δὲν εἶναι ἐπαρκῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ διεθνοῦς συναγωνισμοῦ. Πρέπει, ὡς ἐκ τούτου, νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ περίοδος, ἡ ὁποία εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἐνὸς συναγωνιστικοῦ ἐπιπέδου καὶ πραγματοποίησιν τῶν σχετικῶν ὑπολογισμῶν. Μία ἄλλη περιπλοκὴ ἐμφανίζεται εἰς τὴν βιομηχανίαν: πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ μία ἀρίστη διάστασις πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀποτελεσματικότητος μιᾶς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ διάστασις αὕτη εἶναι ἐνίοτε πολὺ μεγάλη. Ἐπ' αὐτοῦ διαπιστοῦνται σημαντικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν κλάδων. Οὕτως, ἡ ἀρτοποιία εἶναι δυνατόν νὰ ἀρκῆται εἰς πολὺ μικρὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον ἰσχύει διὰ τὴν χαλυβουργίαν, ὅπου αἱ πολὺ μεγάλα ἐπιχειρήσεις εἶναι ἀπαραίτητοι, διότι χρειάζονται χιλιάδες ἐργατῶν καὶ μεγάλα ἐπενδύσεις διὰ νὰ σχηματισθοῦν συναγωνιστικαὶ ἐπιχειρήσεις. Εἰς τὰς ὑπαναπτύκτους χώρας, ἡ ἐπιλογὴ τῶν ἐχουσῶν τὴν προτεραιότητα βιομηχανικῶν θὰ ἐξαρτηθῇ συνελπῶς ἀπὸ τὸ ἄριστον μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων. Πρέπει νὰ ἐκλέγονται ἐπιχειρήσεις τὸ μέγεθος τῶν ὁποίων δὲν θὰ εἶναι πάρα πολὺ μεγάλο, διότι πρέπει νὰ διατηρῆται κάποια κατάλληλη σχέσις μεταξὺ τῆς διαστάσεώς των καὶ τῆς ἀγορᾶς διὰ τὴν ὁποίαν παράγουν. Ἡ ἐπιλογὴ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης βιομηχανίας θὰ ἐξαρτηθῇ συνελπῶς ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν ζήτησιν καὶ θὰ γίνῃ βάσει τῶν πλεονασμάτων καὶ τῶν κερδῶν, τὰ ὁποία εὐλόγως εἶναι δυνατόν νὰ ἀναμένωνται ἀπὸ αὐτήν.

Εἰς τὴν Τουρκίαν εἴχομεν τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν ἐπὶ μιᾶς τεσσαρακοντάδος ἐπιτροπῶν, ἀσχολουμένων μὲ ὠρισμένας βιομηχανίας καὶ μελετουσῶν συστηματικῶς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὀνομάζεται «ἀνάπτυξις τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ὑποκαταστάσεις εἰσαγωγῶν». Αἱ ἐπιτροπαὶ ἀνεξήτητον τὰ προϊόντα, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προστεθοῦν εἰς τὰς ἐξαγωγὰς καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παράγονται ἐπὶ τόπου ἀντὶ νὰ εἰσάγωνται. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δύο πόλοι ἐπὶ τῶν ὁποίων δέον νὰ συγκεντροῦται ἡ προσοχὴ διὰ τῆς συγκεντρώσεως ἐπακριβῶν ἀριθμῶν. Τοῦτο ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, εἶναι δυνατόν νὰ προωθηθοῦν ὠρισμένοι μορφαὶ παραγωγῆς, ἰδίως διὰ τῆς ὀρθολογικῆς ὀργανώσεως τῆς γεωργίας. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἐγένετο ἡ κατωτέρω ἐνδιαφέρουσα διαπίστωσις: λόγφ ποιᾶς τινος στρατιωτικῆς παραδόσεως — δοθέντος ὅτι ἡ Τουρκία διηύθυνε ἐπὶ μακρὸν ἄλλας χώρας — ὑπάρχουν ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια ἐξοπλισμῶν καὶ ἐργοστάσια ἐπισκευῆς τροχαίου ὕλικου. Ἡ δυνατότης τῆς χώρας εἰς μεταλλουργικὰς βιομηχανίας εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ τῆς λείπει τὸ ὀργανωτικὸν στοιχεῖον, τῶν ἐπιχειρήσεων διευθυνομένων ὑπὸ τῶν διαφόρων ὑπουργείων. Ὑπάρχουν εἰδικευμένοι ἐργάται, ἀλλ' ὑπάρχει ὑποχρησιμοποίησις τῆς παραγωγικῆς ἱκανότητος καὶ τῶν ἀρμοδιοτήτων.

Τρίτη φάσις : Κριτήρια καθορίζοντα τὴν προτεραιότητα τῶν προγραμμάτων ἐπενδύσεων

Ἡ τρίτη αὕτη φάσις εἶναι ἡ φάσις τῶν ἰδιωτικῶν σχεδίων. Πρόκειται περὶ γνωστοτάτου θέματος ἀφορῶντος τὸν καθορισμὸν τῶν κριτηρίων πρὸς προσδιορισμὸν τῶν προτεραιοτήτων κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν σχεδίων ἐπενδύσεων. Τὸ κριτήριον τῆς συμπληρωματικότητος ἐφαρμόζεται εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνικὴν βιομηχανίαν σχέδια. Ἐθνικὴν βιομηχανίαν λέγομεν ἐκείνην τὰ προϊόντα τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσαχθῶν. Πράγματι, ὄρισμένος ἀριθμὸς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν παράγονται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν χώραν, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν, π.χ. αἱ οἰκοδομήσεις, ὄρισμένα ὑπηρεσία ὅπως ἐκεῖναι τοῦ κουρέως, αἱ σιδηροδρομικαὶ ἢ ὄδικαι μεταφοραὶ, ὅπως καὶ ἡ ἐνέργεια, ἡ ὁποία, πλὴν ὄρισμένων ἐξαιρέσεων, πρέπει νὰ παράγεται ἐντὸς τῆς χώρας. Ἡ πείρα ἐπιτρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ παραγωγικὴ ἰκανότης τῶν βιομηχανιῶν ἢ ὑπηρεσιῶν πρέπει πάντοτε νὰ ἀναπτύσσεται παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Διότι ἐὰν ἀποσκοπεῖται ἡ κατὰ 7% ἔτησις αὔξησις τῆς παραγωγῆς, θὰ διαπιστωθῆ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἀκόμη μεγαλύτερα αὔξησις τῶν πηγῶν ἐνεργείας, δοθέντος ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς συνοδεύεται ἀπὸ μεγάλην αὔξησιν τῆς ἐκμηχανίσεως. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκπαίδευσιν. Τελευταίως, τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν σχεδιοποίησιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει αὐξηθῆ εἰς ὅλας τὰς χώρας. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία εἶναι μακροπρόθεσμος καὶ ἡ σχεδιοποίησις εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀποδοτικὴ, ἐνῶ αἱ συνέπειαι ἑνὸς σφάλματος εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι τρομακτικαί. Παντοῦ καθίσταται καταφανὲς ὅτι ἡ σχεδιοποίησις τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐκτιμῆσεως τοῦ σχεδίου ἀποβλέπει εἰς τὸν ὑπολογισμὸν τῶν πλεοναμμάτων, τὰ ὁποῖα ἔνα καθορισμένον σχέδιον δύναται νὰ προσφέρει εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας διὰ τῆς ἐφαρμογῆς του, καθὼς καὶ τοῦ κόστους του. Οἱ δύο οὗτοι παράγοντες πρέπει εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ λαμβάνονται ὑπὸ μίαν ἔννοιαν κατὰ πολὺ εὐρύτεραν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζει ὁ ἰδιώτης ἐπιχειρηματίας. Τὰ πλεονεκτήματα δὲν ἐκτιμῶνται ἀπὸ τῆς ἀόψεως τοῦ κέρδους μόνον, ἀλλ' ὑπὸ ὅλας τῶν μορφάς, ἐντὸς τῆς προοπτικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ τῆς εισοδήματος.

Ἄλλος παράγων ἀξίως μεγάλης προσοχῆς εἶναι ἡ δημιουργία ἀπασχολήσεων, συνδυαζομένη μὲ τὴν βιομηχανικὴν κατανομήν εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς μᾶς χώρας. Πρὸς ἐκτίμησιν ἑνὸς σχεδίου ἐπενδύσεως, πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν συγχρόνως ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον θέτει ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως, καθὼς καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς συμβολῆς τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως διὰ τὴν πραγματοποιήσειν τοῦ σχεδίου τούτου καθὼς καὶ ἡ νομισματικὴ του ἀξία.

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα συνεζήτησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ οἰκονομολόγοι. Εἶναι δυνατὴ ἡ ἀντικειμενικὴ ἐκτίμησις τῆς ἔσω τερικῆς ἀξίας τῆς δημιουργίας μιᾶς ὄρισμένης ἀπασχολήσεως; Ἄν πρόκειται νὰ ἐκλέγεται μεταξὺ δύο σχεδίων, τὸ δεύτερον τῶν ὁποίων δημιουργεῖ κατὰ 1%

περισσότερας απασχολήσεις αλλά κατά 1 % δλιγώτερον ἔθνικὸν εἰσόδημα, πρέπει νὰ δοθῇ προτίμησις εἰς τὸ δεύτερον ;

Μεταξὺ τῶν ἄλλων σημείων πρὸς ἀντιμετώπισιν, συγκαταλέγεται ὄχι μόνον τὸ εἰς κεφάλαιον κόστος ἀλλὰ καὶ ἄλλαι πλευραὶ τοῦ κόστους. Π.χ. ἐὰν ἐκτὸς τοῦ κεφαλαίου, ὑπάρχῃ ἀνάγκη ἐνὸς τύπου εἰδικευμένων ἀνθρώπων δι' ὄρισμένης ἐργασίας, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι περιορισμένος, πρέπει νὰ προσδιορισθῇ τὸ ὕψος τοῦ κόστους, δηλαδὴ αἱ θυσίαι εἰς τὰς ὁποίας δέον νὰ συγκατατεθῇ τὸ ἔθνος πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν.

Αὐτὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκτιμήσεως τῶν σχεδίων ἐπενδύσεων. Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ σχεδιοποίησις τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἀποτελεῖ πολύπλοκον, λεπτὸν καὶ μικρᾶς πνοῆς ἔργον. Ἔργον ἀνθρώπων καὶ συνεπῶς μὴ ἀπηλλαγμένον λαθῶν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει τὴν λύσιν ἐνὸς κεφαλαιώδους προβλήματος διὰ τὸ μέλλον τοῦ πολιτισμοῦ μας.